

Artikkelen er publisert under modellen grønn åpen tilgang (green open access). Det betyr at utgiver tillater forfatter å arkivere sin artikkel i åpne institusjonelle arkiv (egenarkivering) eller på eget eller arbeidsgivers nettsted, i den versjon og det format som ble godkjent av tidsskriftets redaksjon (akseptert versjon/tekstversjonen).

Sitering av artikkelen i APA (6th):

Holmboe, M. (2011). Konfliktråd som vilkår for betinget dom: En glemt mulighet?. *Tidsskrift for strafferett*, (1), 1-5.

Dette er siste tekstversjon av artikkelen, den kan inneholde ubetydelige forskjeller fra forlagets pdf-versjon.

Ytring

Konfliktråd som vilkår for betinget dom – en glemt mulighet?

Påtalemyndigheten avgjør i en del tilfeller straffesaker ved å overføre dem til konfliktråd. I saker som anses som for alvorlige til å avgjøres på denne måten, og som derfor i stedet fremmes for domstolen, kan retten fastsette vilkår om megling i konfliktråd i en betinget dom.

Megling etter domsavsigelsen kan gi gjerningsmannen og fornærmede en anledning til å snakke ut om det som har skjedd. Det kan gjøre at gjerningsmannen skjønner alvoret i hva han har gjort, og gjøre det lettere for fornærmede å legge saken bak seg.

Et viktig spørsmål er derfor: Brukes adgangen til å fastsette konfliktrådsmegling som vilkår i praksis? Med andre ord: Er ordningen Law in Action, eller bare Law in Books?

Bakgrunn

Karoline Dystebakken har undersøkt rettspraksis om megling som vilkår for betinget dom fra 2009 og 2010. (*Konfliktrådsmegling som særvilkår i betinget dom*, masteravhandling levert 25. november 2010 ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo.) Jeg skal komme tilbake til hennes funn nedenfor. Først vil jeg beskrive bakgrunnen for ordningen.

Konfliktråd ble utviklet som et prøveprosjekt på 1980-tallet og lovfestet i 1991. Konfliktrådet har til oppgave å megle i tvister som oppstår på grunn av at en eller flere personer har påført andre en skade, et tap eller en annen krenkelse (konflikt-rådsloven § 1). Her er temaet saker der tvisten behandles i strafferettslige former.

Når påtalemyndigheten finner straffeskyld bevist, kan saken overføres til konfliktrådet dersom den egner seg for det, og både siktede og gjerningsmannen samtykker og i det vesentlige er enige om det forholdet saken gjelder (straffeprosessloven § 71 a). Dersom partene møtes og inngår en godkjent avtale som blir oppfylt, innebærer dette den endelige løsningen av straffesaken (konfliktrådsloven § 16).

Hva slags saker som «egner seg», er regulert i retningslinjer fra riksadvokaten (påtaleinstruksen § 18a-1, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 4/2008).

Når en sak anses som såpass alvorlig at den ikke egner seg for å avgjøres utenfor rettergang, kan konfliktrådsbehandling også brukes som vilkår for betinget dom (straffeloven § 53 nr. 3, bokstav h).

Ved denne reaksjonsformen må både fornærmede og siktede samtykke i konfliktrådsbehandling, men det er ikke noe vilkår at partene begge møter og blir enige om en avtale. Hvis den domfelte møter (edru), er det tilstrekkelig for å oppfylle vilkåret – i hvert fall hvis han viser en viss meglingsvilje (Ot.prp. nr. 106 (2001–2002) s. 49).

Siden det ikke er noe krav om at en avtale inngås, kunne den fornærmede risikere at gjerningsmannen slapp med betinget dom uten noen avtale om betaling av erstatning. Men det følger av straffeloven § 53 nr. 4 at retten skal fastsette slik erstatning som fornærmede har krav på, og som retten mener den domfelte kan betale. Retten skal også normalt gi dom for fornærmedes erstatningskrav (straffeprosessloven § 3 jf. kap. 29).

Myndighetenes uttalte syn

Straffeloven § 53 nr. 3, bokstav h ble innført ved lov av 21. mars 2003 nr. 18. Det var riktig nok antatt at det var adgang til å bruke konfliktråd som vilkår også tidligere. Riksadvokaten la dette til grunn i sitt (nå opphevede) rundskriv Del II – nr. 2/1993, og Justiskomiteen pekte på behovet for å bruke ordningen i Innst. S. nr. 6 (1998–99) s. 30. Lovgiveren fant likevel at det var behov for å regulere ordningen spesielt i loven. I forarbeidene ble det understreket at formålet med endringen

var at vilkåret skulle brukes mer enn før. (Ot.prp. nr. 106 (2001–2002) s. 47 flg.; Innst. O. nr. 37 (2002–2003) s. 11).

Riksadvokaten har gitt pålegg om at påtalemyndigheten skal vurdere muligheten for betinget dom på vilkår av overføring til konfliktrådet oftere enn i dag. Han har understreket at de grensene som gjelder for direkte overføring til konfliktrådet etter straffeprosessloven § 71 a, ikke gjelder for påstand om konfliktråd som vilkår for betinget dom (riksadvokatens rundskriv nr. 4/2008 punkt III nr. 1).

Påtalemyndighetens og domstolenes praksis

Det mangler altså ikke på velvilje fra sentrale myndigheter. Men spørsmålet er altså: Brukes ordningen i praksis?

Svaret er dessverre: Svært lite.

Karoline Dystebakkens undersøkelse viser at det i 2009 og 2010 ble idømt betinget dom på vilkår av konfliktrådsmedling i 18 – atten – saker. Til sammenligning avsa norske domstoler 8 309 helt eller delvis betingede dommer i 2009 alene (Dystebakken s. 68; Statistisk sentralbyrås Kriminalstatistikk 2009).

Det er neppe slik at de fleste av disse dommene kunne egnet seg for å sette vilkår om konfliktrådsbehandling. Men på den annen side har vi en del ubetingede dommer med korte fengselsstraffer der det kunne diskuteres om det heller burde gis helt eller delvis betinget dom på vilkår om konfliktråd.

Vi har i skrivende stund (februar 2011) én høyesterettsdom – om familievold – der retten vurderte om fengselsstraffen skulle gjøres delvis betinget med vilkår om behandling i konfliktrådet (Rt. 2009 s. 1336 S). Men det betyr ikke at det er den eneste saken der spørsmålet kunne reises. Et eksempel:

Saken inntatt i Rt. 2006 s. 1298 A gjaldt en gjerningsmann som var 18 år og fire måneder gammel da han slo en noe yngre gutt hardt i ansiktet med knyttet hånd. Fornærmede fikk et to cm langt kutt over venstre øye, som ble sydd med to sting. Høyesterett fant – som lagmannsretten – at legemsbeskadigelsen lå i det nedre sjikt av straffeloven § 229 første ledd første straffalternativ. Det at den domfelte hadde bedt om unnskyldning og betalt erstatning, var likevel ikke tilstrekkelig grunn til å idømme samfunnsstraff. Det hjalp heller ikke at fornærmede og hans far hadde gitt uttrykk for at de ikke ønsket at gjerningsmannen skulle tiltales og straffes. Straffen ble satt til ubetinget fengsel i 30 dager.

Det kan være gode allmennpreventive grunner til å praktisere en hovedregel om ubetinget fengsel for legemsbeskadigelse. Spørsmålet er imidlertid om allmennprevensjonen ville svekkes dersom man godtok betinget dom på vilkår av konfliktråd. Gjerningsmannen kan jo ikke vite om fornærmede vil samtykke til slik megling, og ubetinget fengsel ville fortsatt være hovedregelen.

Her hadde gjerningsmannen og fornærmede oppnådd minst like mye som man kunne oppnå ved en ordinær konfliktrådsbehandling: Avtale om erstatning (som også ble betalt), og en forsoning.

Selv om partene ikke synes å ha tatt opp spørsmålet under prosedyren for Høyesterett, kunne retten ha vurdert om hensynet bak bestemmelsen i straffeloven § 53 nr. 3 bokstav h gav grunn til å fravike hovedregelen om ubetinget fengsel og heller gi samfunnsstraff (som lagmannsretten var kommet til). I lys av lovgiverens forutsetninger om ønskeligheten av et møte mellom gjerningsmannen og offeret kunne det vært naturlig om Høyesterett hadde vurdert betydningen av lovendringen.

Hva kan gjøres?

En årsak til at vilkåret om overføring til konfliktråd sjelden settes, kan være at gjerningsmannen og fornærmede i all hovedsak må være enige om det saken gjelder (konfliktrådsloven § 5). En gjerningsmann som nekter seg skyldig, kan ikke samtidig si seg enig i fornærmedes versjon av saken. Men selv om han tilstår, kan det være praktisk vanskelig å idømme vilkåret om spørsmålet reises først under hovedforhandlingen eller rettsmøtet. (Se f.eks. TOSLO-2006-58894).

Retten kan riktig nok dele forhandlingene slik at den avsier dom om skyldspørsmålet først, og deretter utmåler straffen (straffeprosessloven § 288). Ulempen er at det er ressurskrevende å dele forhandlingene, og det er lite ønskelig å forlenge behandlingstiden for en sak som ellers egner seg for en rask avgjørelse.

Skal ordningen fungere i praksis, må spørsmålet derfor være tatt opp på forhånd.

Påtalemyndigheten har ansvar for å legge opp saken slik at domstolen får det beste grunnlag for å ilegge en adekvat reaksjon, og Dystebakkens undersøkelse viser at det fortsatt er mye som kan gjøres.

Men også forsvarerne har en viktig oppgave: Selv om påtalemyndigheten ikke har tatt opp spørsmålet om konfliktråd i saksforberedelsen, kan en forsvarer be om at fornærmede blir spurt om samtykke til et slikt vilkår.

En aktiv holdning fra forsvarernes side kan bidra til at spørsmålet blir reist i flere saker, og at påtalemyndigheten og domstolene blir mer oppmerksomme på muligheten.

Sekretariatet for konfliktrådene gjør et viktig arbeid for å bevisstgjøre påtalemyndigheten om viktigheten av å bruke konfliktråd. Det synes imidlertid ikke som om sekretariatet hittil har lagt like stor vekt på å nå ut til advokater og dommere.

Konfliktrådsloven er for tiden under revisjon. Det er å håpe at lovgiveren – igjen – understreker at overføring til konfliktråd som vilkår for betinget dom skal brukes. Men det er opp til praktikerne i rettsvesenet om ordningen ikke bare skal være Law in Books, men også bli Law in Action.

Seniorrådgiver Morten Holmboe, Politihøgskolen

Morten Holmboe er cand.jur., UiO 1989. Han er seniorrådgiver ved Politihøgskolen fra 2011. Tidligere har han bl.a. vært kontorsjef ved Politihøgskolen, førstestatsadvokat ved Riksadvokatembetet, kontorsjef hos Sivilombudsmannen og lovrådgiver i Justisdepartementet, Lovavdelingen.
